

Tussenrapportage *'In actie met burgers!'*

Lokale proeftuinen burgerparticipatie

(6 april 2009)

Auteur: projectbureau In actie met burgers!, VNG/Actieprogramma Lokaal Bestuur

Bijlagen:

- Overzicht proeftuinen
- Overzicht deelnemers
- Overzicht experimenterende gemeenten
- Achtergrond deelnemers

Tussenrapportage 'In actie met burgers! Lokale proeftuinen burgerparticipatie'

Inleiding

Aanleiding voor het project *In actie met burgers!* zijn het amendement-Anker en de motie Schinkelshoek c.s.¹ tijdens de begrotingsbehandeling van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) op 18 december 2007 zijn het amendement van kamerlid Anker (CU) en de motie Schinkelshoek c.s. aangenomen. Tijdens de behandeling van de begroting 2008 in de Tweede Kamer is door de minister van BZK voorgesteld om de uitwerking van beide initiatieven samen te voegen. De Minister heeft tevens aangegeven dat zij het belangrijk vindt dat de middelen worden besteed aan ondersteuning van concrete projecten van gemeenten. Voor dit project is in totaal €1.375.000 euro beschikbaar gesteld door het ministerie van BZK. De uitvoering is ondergebracht bij het Actieprogramma Lokaal Bestuur (een project van het ministerie van BZK en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG)), in het deelproject *In actie met burgers!* Het stimuleren en het vergroten van het vertrouwen tussen de burger en het lokale bestuur is één van de centrale thema's van het Actieprogramma Lokaal Bestuur.

In actie met burgers! is – na een voorbereidingsperiode waarin ook gemeenten werden geworven – op 27 november 2008 met een landelijke startconferentie officieel van start gegaan. Het project loopt tot december 2009 en wordt afgesloten met een landelijke slotconferentie. Er wordt daarnaast zoveel mogelijk aansluiting gezocht bij andere initiatieven, van onder andere ministeries (o.a. BZK, WWI/ VROM), kennisinstituten (Instituut voor Publiek en Politiek, universiteiten), maatschappelijke organisaties (o.a. Greenwish) en de beroepsverenigingen in het lokaal bestuur.

Doelstelling

Doelstelling van het project is het verkleinen van de afstand tussen burger en bestuur door ondersteuning te bieden aan verschillende spelers in het lokaal bestuur in hun relatie met burgers. Het beoogde effect is dat gemeenten meer ruimte geven aan initiatieven van burgers en de denkkraft van burgers benutten bij trajecten van interactieve beleidsvorming.

Het project 'In actie met burgers!' wil dit bereiken door gemeenten ruimte te geven om te experimenteren met vormen van interactieve beleidsvorming en burgerinitiatieven. Door kennis- en ervaringsuitwisseling tussen gemeenten te faciliteren en kennisopbouw te stimuleren. Door goede initiatieven te belonen en te streven naar media-aandacht. Dit alles moet bijdragen aan 'lerende netwerken' op het gebied van interactieve beleidsvorming en burgerinitiatieven.

Focus

Het Actieprogramma Lokaal Bestuur is gericht op het versterken van het lokaal bestuur. Daarmee is de logische focus van dit project - als deelproject van het Actieprogramma Lokaal Bestuur - op de lokale spelers: raadsleden, wethouders, ambtenaren, gemeentesecretarissen, griffiers en burgemeesters. Bij de uitwerking van de activiteiten wordt rekening gehouden met de verschillende rollen die zij ieder hebben in relatie tot de burger. Met als uiteindelijk doel (zie ook hierboven) gemeenten te ondersteunen bij het meer ruimte geven aan burgerinitiatieven en het benutten van denkkraft van burgers.

Uitvoering

De verschillende activiteiten in dit plan van aanpak worden door *In actie met burgers!* samen met verschillende partners verder uitgewerkt en uitgevoerd.

¹ TK 2007-2008 31 200 VII 28 en 31

Aanpak & werkwijze

Werkwijze

In het project *In actie met burgers!* werken veelal gemeenteambtenaren² in zogenoemde zeventien lokale proeftuinen Burgerparticipatie op actieve en vaak vernieuwende wijze intensief aan het invoeren en uitdiepen van het thema burgerparticipatie in de eigen gemeentelijke praktijk. Daarnaast zijn er twaalf experimenterende gemeenten geselecteerd, die vernieuwende projecten en werkwijzen verder ontwikkelen binnen *In actie met burgers!*.

De opgedane *kennis uit en resultaten van de proeftuinen* worden – tijdens en na afloop van het project – beschikbaar gesteld aan andere gemeenten in Nederland. De uiteindelijke oogst wordt gepresenteerd op de Slotconferentie eind 2009. Uit de zeventien proeftuinen en de twaalf experimenten³ zullen uiteenlopende ongelijksoortige producten komen. Het leerproces dat binnen de proeftuinen plaats vindt, wordt ondersteund door deskundigen op het terrein van kennis en leerprocessen.

Behalve aan kennisopbouw en –deling werkt IAMB ook aan *netwerkvorming*. Het is wenselijk dat gemeenten elkaar tijdens en ook na dit project blijven vinden en dat zij eventuele interessante kennis, praktijkvoorbeelden en ander materiaal onder meer via de VNG kunnen blijven vinden en borgen.

Doen, leren en bottom-up benadering staan centraal

Een proeftuin is een soort leerkring. Het uitgangspunt van de proeftuinen is leren door te doen, vanuit de gedachte dat je juist door te doen kunt leren. Bijvoorbeeld door te experimenteren, pilots uitvoeren binnen de proeftuin of in gemeenten. In de proeftuin is aandacht voor het leren op vier verschillende niveaus: individueel (de deelnemers aan de proeftuin), in de eigen gemeentelijke organisatie van de betrokken deelnemers, binnen de groep gemeenten in de proeftuin (proeftuincollectief) en proeftuinoverstijgend: onder meer in een breder netwerk van en met andere gemeenten (die wel of juist niet meedoen aan *In actie met burgers!*), en deskundigen.

Binnen de proeftuinen is vraaggericht een leeragenda opgesteld, dat wil zeggen: de leervragen van de gemeenten staan centraal, met als doel dat men hier zowel in de proeftuin als in de eigen gemeentelijke organisatie actief mee aan de slag gaat. De uitgangspunten (leren en bottom-up aanpak) worden hieronder nader uitgewerkt.

Rode draden van de leeragenda's

Bij het opstellen en uitvoeren van de leeragenda van de proeftuinen staan – naast het inhoudelijke onderwerp – vijf *rode draden* centraal:

1. Het burgerperspectief: het perspectief van de burger staat centraal bij de activiteiten in de proeftuin.
2. Organisatorische inbedding van burgerparticipatie: op welke manier kan gerealiseerd worden dat de hele gemeente responsief en participatief gaat werken? Dit betekent een organisatie- of cultuurverandering, ook voor de ambtenaren in de back-office.
3. Omkering van burgerparticipatie: niet de vraag vanuit de gemeente, maar de initiatieven en ideeën vanuit de bewoners zijn uitgangspunt voor beleid. Een bottom-up aanpak: de burger is aan zet en de gemeente faciliteert.

² M.u.v. de proeftuin 'Rol van de Raad' waaraan griffiers, griffiemedewerkers en enkele raadsleden meedoen.

³ De ervaringen en lessen van de experimenten worden ook besproken binnen verschillende proeftuinen, maar niet elke proeftuin heeft een experiment.

4. De rol van de gemeente binnen een netwerk waarin wordt samengewerkt met vele lokale partners.
5. De rollen en posities van en het samenspel tussen gemeenteraad, college en ambtelijke organisatie.

17 lokale proeftuinen burgerparticipatie

Zeventien Lokale proeftuinen burgerparticipatie zijn op 27 november 2008 gestart. Circa 180 deelnemers (ambtenaren, griffiers en enkele raadsleden) van bijna 100 gemeenten doen hieraan mee⁴. De proeftuinen hebben verschillende onderwerpen, allen gerelateerd aan het thema 'burgerparticipatie'. Deze thema's zijn – vraaggericht – op basis van de aanmeldingen van de gemeenten geformuleerd.

Onderwerpen Lokale proeftuinen burgerparticipatie

- De rol van de gemeenteraad
- Communicatie en burgerparticipatie
- Faciliteren van burgerinitiatieven
- De burgergerichte gemeente – van binnen naar buiten
- Burgerjaarverslag als participatie-instrument
- E-Participatie
- Van burgerpanel tot burgerbestuur
- Moeilijk bereikbare doelgroepen
- Sociaal-fysiek
- Burgerinitiatieven: samenwerking lokale fondsen
- Wijkgericht werken – opstartfase
- Wijkgericht werken – doorontwikkeling
- Dorp- en kerngericht werken
- Bewonersgelden en buurtbudgetten

Kennisuitwisseling en leren

Binnen de proeftuinen staat kennisuitwisseling en leren van elkaar centraal. De groepen gaan los van elkaar - in de eigen groep en in de eigen gemeenten – onder deskundige begeleiding aan het werk, waardoor inhoudelijk maatwerk geleverd wordt. De lokale proeftuinen burgerparticipatie kennen een vraaggerichte aanpak. De gemeenten bepalen zelf op welke wijze ze wat leren in de proeftuinen; het actief 'doen' staat daarbij centraal. De proeftuingemeenten hebben gezamenlijk een leeragenda geformuleerd, die de leidraad vormt van de werkwijze van de proeftuin (zie ook onder 'Aanpak en werkwijze').

Externe deskundige proeftuinbegeleiding

De proeftuinen worden begeleid door verschillende externe deskundigen, die vanwege hun inhoudelijke expertise en gemeentelijke ervaring met het thema burgerparticipatie zijn geselecteerd. Voor een overzicht van de externe begeleiding van de proeftuinen, zie bijlage 1. Diverse proeftuinbegeleiders worden vanuit hun specifieke deskundigheid ook ingezet bij de uitvoering van de 12 experimenten (zie hieronder). Op deze wijze wordt ook een wisselwerking tussen opgebouwde kennis van de experimenten en de proeftuinen gestimuleerd.

Activiteiten die tijdens de proeftuinbijeenkomsten worden ondernomen zijn bijvoorbeeld, interviews, aansprekende werkwijzen van andere gemeenten bespreken, of het uitnodigen van deskundigen tijdens een proeftuinbijeenkomst. Elke proeftuin komt gemiddeld vijf keer onder deskundige

⁴ Er zijn diverse gemeenten die met meerdere vertegenwoordigers aan dezelfde of juist verschillende proeftuinen meedoen.

begeleiding bij elkaar. De proeftuinbegeleiders stemmen onderling regelmatig af; onder meer vanwege de overlap tussen de verschillende onderwerpen van de proeftuinen.

Een belangrijke rol bij de kennisdeling is weggelegd voor de proeftuinbegeleiders. Gedurende het project worden drie intervisiebijeenkomsten georganiseerd voor alle proeftuinbegeleiders. Tijdens deze gezamenlijke bijeenkomst wordt het leerproces gemonitord, ervaringen gedeeld en wordt bekeken op welke vraagstukken aansluiting gezocht kan worden tussen de verschillende proeftuinen. Waar mogelijk en nodig wordt in de proeftuinen gebruik gemaakt van de kennis en expertise van wetenschappers en andere (praktijk-)deskundigen. Daarnaast zijn diverse beleidsmedewerkers van zowel de VNG als van ministeries (BZK, VROM) inhoudelijk bij verschillende proeftuinen betrokken.

12 experimenten

Uit de 120 aanmeldingen zijn door een toetsingscommissie⁵ twaalf gemeenten geselecteerd die bij hun experiment extra ondersteuning en begeleiding krijgen van *In actie met burgers!*. Gekeken is naar de voorbeeldwerking van deze experimenten (veel gemeenten kunnen ervan leren), innovativiteit en publicitaire waarde. Het gaat om de volgende twaalf experimenten, een toelichting is te vinden in het overzicht van bijlage 3:

- Amersfoort – Burgerinitiatief Wagenwerkplaats
- Boskoop – BoskoopActief.nl
- Breda – Breda Alert
- Dordrecht – Burgers aan zet! (wijkbudgetten)
- Emmen – Inkopen door burgers
- Haarlemmermeer – Doorontwikkelen projectsubsidie
- Haren – De onderste la
- Hellendoorn – Hellendoorn in Actie: ontwikkeling van een lerende gemeenschap
- Nieuwerkerk aan den IJssel – Verkiezingsspel
- Oude IJsselstreek – Nieuwe werkvormen van samenspel
- Smalingerland – Wijkbouweenewijk.nl
- Valkenswaard – Tijd voor mekaar

De extra ondersteuning en begeleiding (maatwerkondersteuning) komt in de meeste gevallen neer op cofinanciering van (onderdelen) van projecten. In actie met burgers! cofinanciert maximaal €25.000. In ruil daarvoor stelt de gemeente kennis en ervaring beschikbaar aan *In actie met burgers!*, ten behoeve van de bredere ontsluiting (producten, bijeenkomsten, publiciteit). In het algemeen doen deze gemeenten ook mee aan één of meer proeftuinen, waar zij hun kennis delen met andere gemeenten.

⁵ Deze toetsingscommissie bestond uit Sjaak van der Tak (voorzitter), burgemeester Westland en lid van het VNG-bestuur; Janneke Braam, griffier van Oss, lid Vereniging van Griffiers; Bas Denters, wetenschapper Universiteit van Twente; Erwin Jansma, wethouder Leusden, secretaris van de Wethoudersvereniging; Jos van der Knaap, gemeentesecretaris Wijchen, vicevoorzitter Vereniging van Gemeentesecretarissen; Rinske van Noortwijk, directeur Greenwish; Peter Otten, raadslid Zeist, voorzitter Raadslid.NU. De voorbereiding van de toetsing lag in handen van het projectbureau IAMB i.s.m. BZK.

Verbreiding: kennisdeling en verspreiding

Niet alleen na afloop, maar ook tijdens de looptijd van *In actie met burgers!* staat kennisdeling met andere (ook niet-deelnemende) gemeenten centraal.

www.inactiemetburgers.nl

De *website* van *In actie met burgers!* (www.inactiemetburgers.nl) neemt een centrale plek bij de kennisuitwisseling en netwerkvorming tussen gemeente. Elke proeftuin heeft een eigen 'community', die bestaat uit een openbaar en een besloten gedeelte (voor vertrouwelijke informatie). Alle deelnemers en proeftuinbegeleiders hebben een eigen inlogaccount. In de perioden tussen de proeftuinbijeenkomsten informatie uitwisselen en contact onderhouden. De inhoud van de 'communities' wordt aangestuurd door de proeftuinbegeleiders en het projectbureau. Op de website staat per proeftuin een overzicht met informatie over de gemeenten die meedoen. Daarnaast is per proeftuin de leeragenda na te lezen.

www.vng.nl

De praktijkvoorbeelden die tijdens het project verzameld worden (onder andere via www.inactiemetburgers.nl) worden opgenomen in de praktijkvoorbeelden databank van de VNG. Andere interessante kennis wordt zoveel mogelijk al tussentijds ook voor niet-deelnemende gemeenten en belangstellenden beschikbaar gemaakt. Behalve via de site van *In actie met burgers!* en andere media, ook via de VNG website, waar deze na afloop van het project beschikbaar kan blijven.

Proeftuinoverstijgende bijeenkomsten

Gedurende het project worden *proeftuinoverstijgende bijeenkomsten* (ook voor bestuurders en andere spelers lokaal bestuur) georganiseerd door *In actie met burgers!*, voor zowel proeftuingemeenten en experimenterende gemeenten, als andere belangstellende gemeenten. Daarbij wordt zoveel mogelijk aansluiting gezocht bij bestaande activiteiten van onder meer het Actieprogramma Lokaal Bestuur, de VNG, het Instituut voor Publieke en Politiek (IPP), het ministerie van BZK, de Vereniging van Bestuurskunde, het ministerie van VROM (Green Circle) en de activiteiten van de beroepsverenigingen (Nederlands Genootschap voor Burgemeesters, de Vereniging voor Gemeentesecretarissen, de Wethoudersvereniging, Vereniging van Griffiers en Raadslid.NU). De onderwerpen van deze bijeenkomsten zijn gerelateerd aan de onderwerpen van de proeftuinen, of aan 'overstijgende vraagstukken', die in meerdere proeftuinen aan de orde komen. Zoals de vraagstukken: 'hoe borg ik een burgeractief beleid in de gemeentelijke organisatie?', 'hoe ga ik om met communicatie & burgerparticipatie?' Ook worden experimenterende gemeenten gevraagd een inhoudelijke bijdrage te leveren, bijvoorbeeld door een presentatie van hun project of initiatief.

Communicatie

In actie met burgers! zal op diverse wijzen aandacht geven aan het project en de resultaten. Bij de *brede communicatie* richting gemeenten wordt geput uit de proeftuin- en experimentervaringen, om zo andere gemeenten te inspireren en te stimuleren ook 'in actie met burgers' te gaan. In afstemming met de afdeling communicatie van de VNG verspreid *In actie met burgers!* informatie en nieuws o.a. via het VNG Magazine, Binnenlands Bestuur, RePublic, en andere nieuwsbrieven/kanalen van andere gerelateerde organisaties. Daarnaast wordt een digitale nieuwsbrief voor alle proeftuingemeenten en andere belangstellenden verzonden, en is regelmatig aandacht voor het project in de kwartaal-nieuwsbrief van het Actieprogramma Lokaal Bestuur.

In samenwerking met de afdelingen communicatie van de betrokken gemeenten vraagt *In actie met burgers!* ook via de *lokale media* breder aandacht voor het goede (samen)werken van burgers en gemeenten.

Eindresultaat

In actie met burgers! wordt afgesloten met een landelijke slotconferentie eind 2009, waar alle resultaten worden gepresenteerd. Het beoogde effect is dat gemeenten meer ruimte geven aan initiatieven van burgers en de denkkraft van burgers benutten bij trajecten van interactieve beleidsvorming.

Het project 'In actie met burgers!' denkt hieraan bij te dragen door gemeenten te stimuleren om te experimenteren en te leren met vormen van interactieve beleidsvorming en burgerinitiatieven. Door kennis- en ervaringsuitwisseling tussen gemeenten te faciliteren. Door kennisopbouw en netwerkvorming te stimuleren. Door goede initiatieven te belonen en te streven naar media-aandacht. Dit alles moet bijdragen aan een 'lerende samenleving' op het gebied van interactieve beleidsvorming en burgerinitiatieven.

Bijlage 1 – proeftuinen *In actie met burgers!*

*Op basis van de aanmeldingen zijn de onderwerpen van de proeftuinen vastgesteld door de toetsingscommissie *In actie met burgers!*. Proeftuinen zijn dus bottom-up tot stand gekomen, rondom onderwerpen die door veel gemeenten zijn genoemd. De inhoud van de proeftuinen is tijdens de Startconferentie *In actie met burgers!* op 27 november 2008 verder ingevuld op basis van de behoeften van de gemeenten. De procesbegeleiding is in handen van deskundige proeftuinbegeleiders, van diverse bureaus en organisaties, die vanuit hun inhoudelijke expertise geselecteerd zijn.*

Over de onderwerpen ‘Communicatie en burgerparticipatie’ en ‘Van burgerpanel tot burgerbestuur’ zijn meerdere (respectievelijk 3 en 2) proeftuinen gevormd.

De rol van de gemeenteraad (De Beuk)

Een veelvoorkomend thema bij de aanmeldingen is de volksvertegenwoordigende rol van raadsleden. Er wordt geëxperimenteerd met nieuwe vergadervormen, verschillende vormen van burgerpanels, internet en diverse raadsinstrumenten (zoals het burgerinitiatief) om burgers te betrekken bij gemeentepolitiek, om burgers invloed te geven op agendering van de politiek. Maar geeft dat geen spanning met de representatieve democratie?

Communicatie en burgerparticipatie (3 proeftuinen: Partners + Pröpper, Schuttelaar & Partners, Publiec)

Over de rol van (de afdeling) communicatie bij burgerparticipatie, het maken van communicatief beleid (Factor C) en hoe voorkom je teleurgestelde burgers (beloftes waarmaken). Methoden van omgevingsanalyse en formulering van kernboodschappen in beleidsprocessen.

Faciliteren van burgerinitiatieven (Instituut voor Publiek en Politiek)

Gemeenten willen ruimte geven aan ideeën van burgers en willen zich ‘faciliterend’ opstellen, maar hoe moet dat en wat is faciliteren eigenlijk? Gaat over actief burgerschap, over toerusten van burgers en ondersteunen van vrijwilligers.

De burgergerichte gemeente – van binnen naar buiten (Partners + Pröpper)

Hoe werken bestuur en ambtelijke organisatie samen voor en met burgers? Werken wijkregisseurs, frontlinie ambtenaren e.d. anders dan de collega ambtenaren in het gemeentehuis? Gaat over borging en verankering van burgerparticipatie in de gemeentelijke organisatie. Wat is de gezamenlijke visie, en welke spelregels worden gehanteerd?

Burgerjaarverslag als participatie-instrument (Hein Albeda)

Hoe kan het Burgerjaarverslag ingezet worden als interactief middel in plaats van een verantwoordingsinstrument dat voornamelijk één richting uit werkt? Verschillende gemeenten experimenteren reeds met het burgerjaarverslag, in deze proeftuin kunnen gemeenten ervaringen delen, inspiratie opdoen en van elkaar leren.

E-Participatie (Politiek Online)

Inzet van digitale middelen bij burgerparticipatie, zoals bijvoorbeeld digitale burgerpanels, web 2.0, wiki, chatsessies en een virtuele hangplek. De nadruk ligt niet zozeer op het inzetten van nieuwe tools als wel op de omkering die je daarmee teweeg brengt: de gemeente stelt zich echt open voor alle ideeën van burgers. Een vorm van open innovatie of gebruikersinnovatie.

Van burgerpanel tot burgerbestuur (2 proeftuinen: Instituut voor Publiek en Politiek, Instituut voor Maatschappelijke Innovatie)

Er zijn vele werkvormen en methodieken om burgers mee te laten praten over voorgenomen beleid. Denk bijvoorbeeld aan een burgerpanel, een burgerjury, een forum, een dialoog- of stakeholdersmethode of zelfs een vorm van burgerbestuur. Er zijn genoeg toolkits en handboeken, maar wanneer pas je nou welke werkvorm toe? Een uitwisseling van praktijkervaringen met verschillende werkvormen. Ook voorbeelden van gemeentelijke participatiekaders, handleidingen en checklists komen daarbij aan de orde.

Moeilijk bereikbare doelgroepen (Movisie)

Gemeenten zijn op zoek naar nieuwe manieren om moeilijk bereikbare doelgroepen te benaderen. Vooral jongerenparticipatie is lastig, maar ook ouderen en allochtonen zijn specifieke doelgroepen. Er wordt veel geëxperimenteerd op dit gebied en er zijn meerdere netwerken en kennisinstellingen die zich specifiek richten op jongerenparticipatie of participatie van allochtonen. Wat is precies het probleem? Wat werkt? En waarom?

Sociaal-fysiek (Laagland'Advies)

Veel gemeenten zijn bezig met de ontwikkeling of herstructurering van een gebied/wijk in samenwerking met bewoners en andere partijen. Dit is vaak een integrale aanpak met zowel sociale als fysieke elementen. De samenwerking met woningbouwcorporaties en ontwikkelaars is daarbij van belang, denk ook aan vormen van publiek-private samenwerking (PPS) en maatschappelijk vastgoed. Dit speelt zowel op dorpsniveau als op wijkniveau.

Burgerinitiatieven: samenwerking lokale fondsen (CSR Academy)

In elke gemeente zijn vele lokale en regionale fondsen actief, op allerlei beleidsterreinen. Om burgerinitiatieven vaker en beter te ondersteunen maken gemeenten, lokale fondsen en bedrijven samenwerkingsafspraken. Maar welke lokale partijen spelen daarbij een rol, wie neemt de regie, hoe organiseer je de samenwerking?

Wijkgericht werken – opstartfase (DSP Groep)

Verbeteren van de directe leefomgeving in wijken samen met de burgers. Een integrale aanpak op een overzichtelijk en werkbaar niveau. Vaak zijn bewoners georganiseerd in wijkraden, -platforms, bewonersorganisaties. Een groot aantal gemeenten is de afgelopen jaren begonnen om hiermee te experimenteren.

Wijkgericht werken – doorontwikkeling (Rode Wouw)

Een aantal gemeenten heeft al jarenlange ervaring met wijkgericht werken maar wil het doorontwikkelen, bijvoorbeeld in de vorm van prestatiecontracten, buurtcontracten of structurele relaties met bewoners. Deze gemeenten zijn dus een stap verder dan de vorige proeftuin.

Dorp- en kerngericht werken (Partners + Pröpper)

Net als wijkgericht werken gericht op de verbetering van de directe leefomgeving van bewoners. Maar bij deze proeftuin gaat het om kernen en dorpen van vaak kleinere (platteland)gemeenten. Dit is ook een thema bij heringedeelde gemeenten.

Bewonersgelden en buurtbudgetten (Rode Wouw)

Bewoners beschikken over gemeentegeld, bijvoorbeeld in de vorm van wijk-, buurt-, kernbudgetten. Soms gaat het om incidenteel geld, maar steeds vaker denken gemeenten na over de invloed die bewoners structureel kunnen uitoefenen op de gemeentebegroting.

Bijlage 2 - Overzicht gemeenten die meedoen aan *In actie met burgers!*

Achtkarspelen	Grave	Reusel-De Mierden
Amersfoort	Groningen	Rhenen
Amsterdam	Grootegast	Ridderkerk
Amsterdam, Stadsdeel Bos en Lommer	Haarlem	Rijnwoude
Amsterdam, Stadsdeel Westerpark	Haarlemmermeer	Rijssen-Holten
Amsterdam, Stadsdeel Zuidoost	Haren	Rijswijk
Beemster	Heerde	Rotterdam
Beverwijk	Heerhugowaard	Schiedam
Bloemendaal	Heeze-Leende	Schijndel
Boskoop	Hellendoorn	Sint-Michiëlsgestel
Breda	Hengelo	Sittard-Geleen
Brummen	Heusden	Smallingerland
Buren	Hof van Twente	Steenbergen
Capelle aan den IJssel	Hoogeveen	Steenwijkerland
Castricum	Horst aan de Maas	Terneuzen
Cromstrijen	Huizen	Teylingen
Dantumadeel	Leek	Tilburg
Delft	Leeuwarden	Tubbergen
Delfzijl	Lisse	Twenterand
Den Haag	Lochem	Utrecht
Den Helder	Maastricht	Utrechtse Heuvelrug
Doesburg	Middelharnis	Valkenswaard
Doetinchem	Moerdijk	Veldhoven
Dordrecht	Nieuwerkerk aan den IJssel	Vlist
Dronten	Nijmegen	Westervoort
Ede	Noordwijk	Wijk bij Duurstede
Eindhoven	Oldebroek	Winschoten
Emmen	Olst-Wijhe	Zaanstad
Enschede	Oss	Zaltbommel
Geertruidenberg	Oud-Beijerland	Zeist
Geldermalsen	Oude IJsselstreek	Zoetermeer
Gent (BE)	Ouder-Amstel	Zwolle
Giessenlanden	Pijnacker-Nootdorp	

Bijlage 3 – De twaalf experimenterende gemeenten

Onderstaand geeft een overzicht van de twaalf gemeenten en hun aangemelde vernieuwende projecten en werkwijzen die verder ontwikkeld worden binnen In actie met burgers!

Amersfoort – Burgerinitiatief Wagenwerkplaats

De Wagenwerkplaats behoort tot het industriële erfgoed dat Amersfoort wil behouden. De gebouwen liggen in een gebied van 25 hectare voormalig onderhoudsterrein van de NS. Burgers hebben het initiatief genomen om een visie te ontwikkelen voor het gebied. Gemeente, bewoners en de NS denken aan een Publiek-Private-Particuliere Samenwerking voor het vervolg. De kunst is om hierbij alle drie de P's recht te doen en de gelijkwaardigheid tussen de partners te behouden.

Boskoop – BoskoopActief.nl

Inwoners mogen in Boskoop via de website BoskoopActief.nl meedenken én meeschrijven aan het Wmo-beleid. Ze kunnen plannen ontwikkelen, activiteiten organiseren en filmpjes op de site plaatsen. Hoe zorg je nu dat inwoners ook de weg naar de site vinden en tot het aanleveren van ideeën overgaan? Voor de beleidsambtenaren is het een nieuwe manier van werken. Hoe laat je de inwoners weten wat je doet met de ideeën en waarom?

Breda – Breda Alert

'Kiezen voor elkaar' is de titel van het coalitieakkoord van Breda. Excellente communicatie met de burger staat hierin centraal. Dit gebeurt interactief via een eigen tv kanaal, krant, website en stadsgesprekken. De gemeente is gelijkwaardig deelnemer aan de dialoog. De faciliterende en regisserende rol vraagt andere competenties en vaardigheden van ambtenaren, die zij leren via de recent opgerichte Academie 'Waarderend vernieuwen'.

Dordrecht – Burgers aan zet! (wijkbudgetten)

Dordrecht werkt al jaren met wijkbudgetten als financieringsbron voor wijkinitiatieven. Bij wijze van experiment gaat Dordrecht nu in één wijk verschillende budgetten samenvoegen. De wijk beslist zelf hoe dit brede budget ingezet wordt. Bij een tweede wijk gaat Dordrecht nog een stap verder en voegt naast het totale wijkbudget ook het gemeentelijke beheer- en onderhoudsbudget toe. Zo heeft de wijk een integraal afwegingsinstrument.

Emmen – Inkopen door burgers

In Emmen hebben de wijken en kernen al enige tijd de beschikking over eigen budget. De inwoners worden door de zogenaamde EOP's vertegenwoordigd. De Erkende Overleg Partners. De bedragen verschillen van € 10.000 tot wel € 50.000 per wijk of kern voor zowel onderhoud als sociale activiteiten. Bij de laatste evaluatie kwam de wens om zelf te mogen inkopen. Met het idee dat men het wel goedkoper kan en dus meer met het geld kan doen. Hoe doe je dat binnen de wet- en regelgeving?

Haarlemmermeer – Doorontwikkelen projectsubsidie

Bij het masterplan Badhoevedorp heeft Haarlemmermeer subsidie gegeven aan belangengroepen om zelf onderdelen van het participatietraject uit te voeren. Een stichting is opgericht die namens de dorpelingen heeft meegedacht. De dorpsraad heeft bijeenkomsten georganiseerd en een enquête gehouden om de behoeftes van de dorpelingen in beeld te brengen. De ervaringen in Badhoevedorp worden nu gebruikt om de projectsubsidie verder vorm te geven.

Haren – De onderste la

De gemeente Haren wil de ervaringen van het burgerinitiatief GlimmendHart vastleggen in een roman. Een roman met een 'toolkit' die beschikbaar is voor elke initiatiefrijke burger. In Glimmen hebben twee inwoners gezorgd dat het dorp massaal in beweging kwam om mee te denken over het plan voor het hart van Glimmen. Het project is nog niet afgerond. Toch zijn er al leerzame elementen, die model kunnen staan voor het ontwikkelen van de 'roman tool kit'.

Hellendoorn – Hellendoorn in Actie: ontwikkeling van een lerende gemeenschap

De verschillende kernen in de gemeente Hellendoorn hebben van oudsher inwoners met kennis en kunde die al veel vrijwilligerswerk verzetten binnen de gemeente. Hellendoorn wil actieve inwoners koesteren en er voor zorgen dat steeds meer mensen meedoen. Dit kan op alle terreinen. Het onderdeel sport wordt bijvoorbeeld al grotendeels door de inwoners zelf uitgevoerd. De gemeente faciliteert slechts. Zo ontwikkelen zich lerende gemeenschappen in Hellendoorn.

Nieuwerkerk aan den IJssel – Verkiezingsspel

Nieuwerkerk aan den IJssel heeft een spel bedacht dat iedere burger kan spelen. Via het spel worden gemeentelijke onderwerpen en financiën aan elkaar gekoppeld. Spelenderwijs krijgt men inzicht. Nieuwerkerk gaat fuseren met Zevenhuizen-Moerkapelle en Moordrecht en heeft daardoor al in 2009 verkiezingen. Het spel kan een bijdrage leveren aan het vergroten van de betrokkenheid van de inwoners bij elkaar en de nieuw te vormen gemeente. Om nu het spel breed te kunnen inzetten, gaat men bekijken hoe een digitale versie ontwikkeld kan worden.

Oude IJsselstreek – Nieuwe werkvormen van samenspel

Oude IJsselstreek is een herindelingsgemeente en bestaat uit wel 15 kernen. Er is een zoektocht gaande naar nieuwe democratische aanpakken. Dit doet Oude IJsselstreek samen met inwoners en hun organisaties. Er is al veel waar men van kan leren, maar men wil geen sjablonen voor de kernen. Iedere kern is uniek. Bij dit nieuwe democratisch samenspel zoekt Oude IJsselstreek naar spelregels voor burgers, gemeenteraad, college en ambtelijke organisatie.

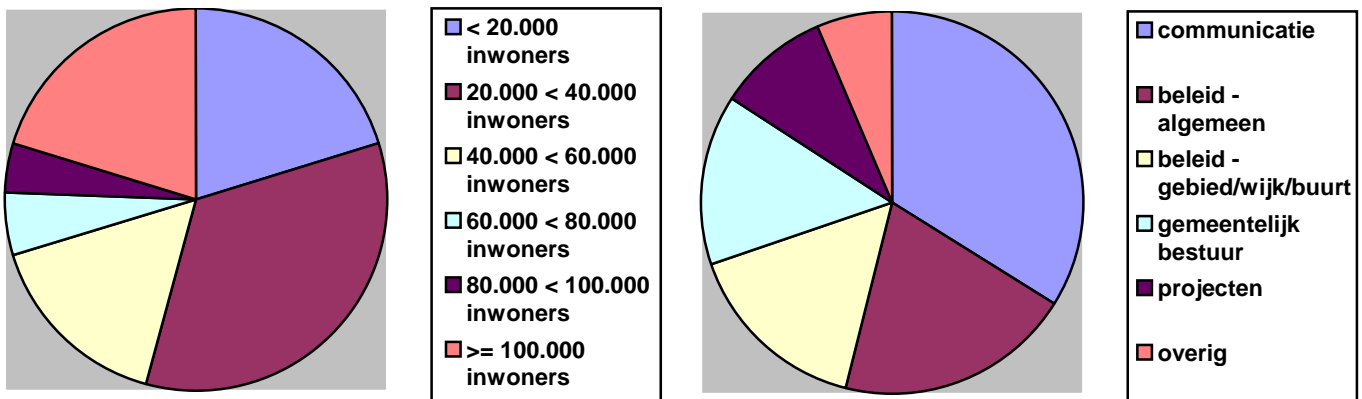
Smallingerland – Wijbouweneenwijk.nl

Kan een community op het internet de woonwijk van overmorgen ontwerpen? En kan die dan ook daadwerkelijk worden gerealiseerd? Die vragen probeert de gemeente Smallingerland momenteel te beantwoorden. Via wijbouweneenwijk.nl kan de hele wereld meedoen met het ontwerpen van een nieuwe woonwijk. Het uiteindelijke keuzeprocess wil men net zo transparant houden als het planproces. Iedereen kan straks volgen hoe het stedenbouwkundige plan tot stand komt.

Valkenswaard – Tijd voor mekaar

Inwoners van Dommelen hebben het uitwisselen van diensten bedacht. Als je een dienst verleent van een uur, kun je een dienst terugvragen van een uur. Dit hoeft dan niet van dezelfde persoon te zijn, men heeft zelfs het liefst dat het een ander is. De bedoeling is dat er zoveel mogelijk verschillende matches gemaakt worden. De gemeente Valkenswaard speelt een stimulerende en faciliterende rol, maar wil dat het project zoveel mogelijk van, voor én door de inwoners is.

Bijlage 4 - Achtergrond deelnemers *In actie met burgers!*

Figuur 1 Procentuele verdeling van gemeenten die meedoen naar inwonersaantal

Figuur 2 Procentuele verdeling van de werkgebieden van proeftuindeelnemers

- Aantal gemeenten die meedoen aan *In actie met burgers!*: 96 gemeenten
- Totaal aantal deelnemers (personen): 186

Korte analyse n.a.v. aanmeldingen van de gemeenten (oktober 2008)

- Veel van de aangedragen onderwerpen voor de proeftuinen zijn niet geformuleerd naar aanleiding van verzoeken of problemen van burgers (maatschappelijke opgaven), maar zijn gericht op uitdagingen en doelen binnen de gemeentelijke organisatie rond burgerparticipatie (**organisatorische opgaven**).
- Diverse deelnemers geven aan moeite te hebben om hun inzichten en overtuigingen omtrent burgerparticipatie en interactiviteit te borgen in de eigen gemeente. Deze **borging** bestaat uit het overtuigen van collega's over het gebruik en toepassen van burgerparticipatie, gemeentebreed en met een integrale aanpak.⁶
- De deelnemers zijn op zoek naar **duurzame interactieve relaties**, waarbij burgerparticipatie niet incidenteel, maar structureel wordt toegepast binnen de gemeentelijke organisatie. Enerzijds is het doel om de betrokkenheid van burgers bij de lokale politiek te versterken, anderzijds wil men manieren vinden om als gemeente te zorgen dat initiatieven van reeds betrokken burgers succesvol uitgewerkt en uitgevoerd kunnen worden.
- Er komen vooral **communicatieve vraagstukken** aan de orde. Hoe kan kennis en ervaring met burgerparticipatie gedeeld worden in de eigen gemeente? Hoe kan een gemeente optimaal met de 'buitenwereld' communiceren? Hoe worden moeilijk bereikbare doelgroepen bereikt om te participeren?
- De deelnemers willen graag meer leren over burgerparticipatie en interactief beleid en zijn **nieuwsgierig** naar nieuwe mogelijkheden, organisatiemodellen, methoden en instrumenten, zoals de inzet van digitale middelen (e-participatie).

⁶ Diverse gemeenten hebben zich uiteindelijk voor meerdere proeftuinen aangemeld, om zo een integrale aanpak van burgerparticipatie in de gemeentelijke organisatie te realiseren.